

Aleksander Lavrenčič (2011). *Alternativne možnosti uporabe arhivskega gradiva - terapija za pomoč starostnikom*. V: *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 10. zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike*, 6.–8. april 2011, Radenci. Maribor: Pokrajinski arhiv.

ARHIVSKO AVDIOVIZUALNO GRADIVO KOT POMOČ LJUDEM, KI SO OBOLELI ZA DEMENCO

Na letošnjem mednarodnem posvetovanju arhivskih delavcev v Radencih je vodja Oddelka za arhiviranje in dokumentacijo TV Slovenija in član Društva T. G. Masaryk za filozofsko antropologijo, etiko ter za humanistične in družbene vede Aleksander Lavrenčič predstavil zanimive vidike uporabe arhivskega avdiovizualnega gradiva pri terapijah za pomoč starostnikom, ki so oboleli za demenco, in posledično potrebe po digitalizaciji gradiva, ki bo tako lažje dostopno uporabnikom. V analognem arhivu je gradivo slabo dostopno, postopek pa je tudi zelo drag. V digitalnem okolju je pot do gradiva veliko cenejša.

V Evropski uniji s pomočjo digitaliziranega arhivskega gradiva namreč že pomagajo starostnikom, ki so oboleli za demenco. V nekaterih domovih za starostnike so namestili posebno pohištvo z monitorji, okrog katerega se zbirajo stanovalci domov. To druženje omogoča ljudem lažje ponovno socialno vključevanje. Uporabo posebnega pohištva oziroma terapije za starostnike s pomočjo avdiovizualnega gradiva je Aleksander Lavrenčič zasledil leta 2007 v Hilversumu na Nizozemskem, na alternativno možnost uporabe arhivskega gradiva v te namene pa je opozoril profesor londonske univerze *Royal Holloway* dr. John Ellis na konferenci *EUScreen* v Rimu. *EUScreen* je raziskovalni projekt *eContentplus* programa Evropske komisije. V projektu sodeluje 28 partnerjev (avdiovizualni arhivi, raziskovalne ustanove, proizvajalci tehnične opreme in Europeana) iz 19 evropskih držav (iz Slovenije RTV Slovenija). Na prosto dostopnem večjezičnem portalu bo

predstavljeno prek 35.000 prispevkov (video izseki, fotografije, članki) o evropski televizijski kulturni dediščini. Televizija je namreč predstavljala pomembno vlogo v našem življenju od začetka 60. let.

Evropsko poročilo o Alzheimerjevi bolezni z dne 5. 10. 2010 pravi, da živi v Evropi 5,7 milijona ljudi med štiridesetim in osemdesetim letom starosti, ki so oboleli za Parkinsonovo boleznijo ali demenco. Znanstveniki pričakujejo, da se bo s staranjem prebivalstva to število v naslednjih štiridesetih letih povzpelo na 10 milijonov obolelih. Zato raziskovalci proučujejo možnosti, kako tem ljudem zagotoviti neodvisnost in kakovostno raven življenja na njihovih lastnih domovih. Pri zdravljenju demence oziroma lajšanju simptomov bolezni velikokrat pomagajo sodobne elektronske naprave, ki jih razvijajo v posameznih projektih. V projektu *Rosetta* so se osredotočili na razvoj »inteligentnega okolja«, ki pomaga pacientom pri njihovem vsakdanjem življenju. Izpopolnjeni sistem za zgodnje zaznavanje (ang. *Early Detection System*) zazna nepravilne spremembe pri obnašanju pacientov in sproža alarm za posredovanje. Bolnikom, ki pri morebitnem padcu obležijo na tleh, ni potrebno več ur čakati na pomoč. Drugi sistem, kratkoročno spremljanje (ang. *Short Term Monitoring*), ki so ga razvili na Nizozemskem, tudi pomaga ljudem z demenco pri njihovih vsakdanjih opravilih. Zaslon na dotik (ang. *touch screen*) pomaga osebam z demenco zapomniti si osnovne naloge, omogoča pa tudi komunikacijo z drugimi. Vgrajen ima alarm, ki se sproži, ko mora npr. bolnik zaužiti obrok. Pričakujemo lahko, da bodo zdravstvene in oskrbovalne ustanove uporabljale moderno tehnologijo pri svojem delu, saj bodo tako omogočile bolnikom bolj samostojno življenje.

Uporabo posebnega pohištva oziroma terapijo za starostnike s pomočjo avdiovizualnega gradiva pa je Aleksander Lavrenčič zasledil na Nizozemskem, kjer je *Waag Society* razvila pohištvo *Storytable*. Kos pohištva je posebej oblikovan tako, da ga uporablja od ene do šest oseb. »Miza, pripovedovalka zgodb«, kot bi lahko omenjeni kos pohištva nekoliko nerodno prevedli v slovenski jezik, je po obliki in

delovanju prilagojena starejšim osebam. Delo z njo je preprosto, saj sta potrebna le dva gumba, da si starostniki ogledajo različne vsebine, fotografije, pesmi, glasbo in filmske posnetke od dvajsetih do osemdesetih let dvajsetega stoletja. Starostniki si lahko ogledajo tudi posnetke iz svoje mladosti ali drugih obdobij, ki so jih doživeli. Posebna oblikovanost povišanja omogoča ogled v skupini, hkrati pa miza, pripovedovalka zgodb, s svojim videzom, ki bolj spominja na starejši tip televizorja, ne povzroča strahu pred sodobnimi računalniki. Uporabniki lahko komentirajo zgodbe ali pa zgodbe prebudijo spomine, kar vodi v živahne pogovore okrog mize, pripovedovalke zgodb. Pogovore lahko vodijo ali usmerjajo strokovno usposobljene osebe ali pa oskrbovanci domov sami. Miza, pripovedovalka zgodb, zbližuje ljudi in zmanjša socialno izoliranost ter z zabavnim urjenjem vpliva na izboljšanje spomina. Dodatno vrednost pomeni povezava s spletom, ki omogoča pridobivanje novega gradiva oziroma posredovanje gradiva novim uporabnikom. Interaktivna uporaba omogoča komentarje, posredovanje zgodb drugim »omizjem« in vzpostavljanje nove socialne mreže. Starejši ljudje so zakladnice izkušenj, informacij in zgodb, ki so se včasih prenašale ustno, danes pa jim tehnologija omogoča, da to vedenje delijo tudi z drugimi. Pripravljene so deliti svoje znanje, toda žal jim prepogosta izoliranost tega ne omogoča. S pomočjo vključevanja v socialne mreže uporabnikov in prijateljev pripovedovalk zgodb pa lahko svoje zaklade ne samo shranijo, ampak tudi posredujejo drugim.

Dr. Ellis izpostavlja tudi uporabnost avdiovizualnega gradiva pri spominski terapiji. Spominska terapija zahteva redna srečanja. Izkušnje pri bolnikih z Alzheimerjevo boleznijo in demenco pa kažejo, da se z uporabo spominske terapije upočasnjuje degradacija spomina, bolniki se lažje spopadejo z depresijo, ki je posledica izključevanja iz družbe zaradi bolezni, uspešna terapija pa omogoča njihovo ponovno vključevanje v družbo. Terapevti uporabljajo različno gradivo (od predmetov, fotografij do glasbenih posnetkov), vendar je uporaba

televizijskih posnetkov zaenkrat še omejena, kljub dejstvu, da je televizija predstavljala pomembno vlogo v prostem času od šestdesetih let naprej. Televizijski aparat je namreč zavzel v stanovanjskih objektih pomembno mesto in marsikomu je postal »mali hišni bog«. Toda dostop do televizijskega gradiva je še vedno v marsičem omejen, zato je cilj projekta *EUScreen* omogočiti uporabnikom dostop do gradiva za različne namene. Gradivo je namreč potrebno opremiti z ustreznimi podatki in zagotoviti primerna orodja, ki omogočajo iskanje po vsebini in ogled posnetkov.

V raziskovalnem smislu pa je televizijsko gradivo v pomoč tudi znanstvenikom, in sicer pri raziskavah procesov staranja, saj lahko posamezne televizijske zvezde in nastopajoče v oddajah spremljajo skozi dolga obdobja. Na ta način lahko raziskovalci pridobijo dragocene podatke in *EUScreen* se lahko za zdravstveno stroko izkaže kot velika zbirka podatkov, ki niso dostopni nikjer drugje.

DRUGI VIRI:

- Ellis John (2010). *Why digitise and make available? What is all this for?* V: <http://www.slideshare.net/EUScreen/whats-it-all-for-rome-john-ellis> (sprejem 12. 9. 2011).
 European Commission: Research & Innovation (2010). *Technology for people living with dementia*. V: http://ec.europa.eu/research/star/index_en.cfm?p=423 (sprejem 12. 9. 2011)
 Storytable (2005). *Alone? Or together on Storytable*. V: <http://waag.org/project/storytable> (sprejem 12. 9. 2011).
 Waag Society. *The Storytable*. V: <http://www.storytable.com> (sprejem 12. 9. 2011).

Blaž Švab

Fidler Mateja (ur.) (2010). Pomagajo mi živeti. Prispevki stanovalcev in delovnih terapevtov domov starejših celjske in koroške regije. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje, Sektor za zdravstveno varstvo ogroženih skupin prebivalstva, 115 str.

ZGODBE IZ CELJSKIH IN KOROŠKIH DOMOV ZA STARE LJUDI

»Delovni terapevt je tista gonilna sila v domovih, ki poskrbi, da starostniki preživijo dneve čim bolj